

УДК 316.422

З. М. Пересунько,
аспірант, Вінницький національний аграрний університет, м. Вінниця

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ТЕОРІЇ

Z. M. Peresunko,
post-graduate, Vinnytsia National Agrarian University, Vinnytsia

THEORETICAL ASPECTS OF INNOVATION THEORY

В статті розглядається теоретичні аспекти розвитку інноваційної теорії та її категоріального апарату. Аналізуєть розвиток уявленнь про місце й значення інновацій в рамках поширених інноваційних теорій та підходи до визначення категорії «інновація» та «інноваційний розвиток». На основі аналізу викладені власні міркування та надано власне визначення досліджуваних термінів.

Theoretical aspects of innovation theory and its categorical apparatus are considered in the article. Development of ideas about the place and importance of innovation in the spread of innovative theories and approaches to the categories of "innovation" and "innovation development" are analyzed. Own reasoning is presented and own definition of investigated terms that based on the analysis is given.

Ключові слова: інновація, інноваційний розвиток, інноваційні теорії, розвиток, технологічні уклади.

Keywords: innovation, innovation development, innovation theory, development, technological modes.

*«Інновації відрізняють лідерів від тих, хто прагне їх наздогнат»
Стівен Дж*

Постановка проблеми. В даний час термін «інновація» зустрічається повсюди. Особливого поширення він набув у виробничій сфері, хоча нею не обмежується стосується практично всіх сфер діяльності людини. Товаровиробники різних типів продукції рекламуючи свій товар як «інноваційний», здійснюють вплив на свідомість потенційних покупців, вкладаючи в сенс даного терміна те, що товар є новим для ринку, він ефективний та має кращі якості порівняно з подібними за властивостями товарами. Виходячи з цього, інноваційні продукти є дієвими засобами конкурентної боротьби, приносять своїм власникам вищі прибутки в порівнянні з минулим поколінням продукції даного типу, а з'явившись на ринку вперше (наприклад, мобільні телефони, персональні комп'ютери) вони здатні не тільки принести надприбутки, а й стати причиною революцій шляхом зміни поколінь техніки і технологій та зміни суспільного життя людини.

Хоча інновації існували поряд з людиною з моменту її виникнення і є результатом її розумової та практичної діяльності, вивчати як окремий самостійний елемент економіки їх почали лише в минулому столітті, активного обговорення досягнувши в останні 40 років. Незважаючи на досить нетривале вивчення інновацій, на даний час існує низка визначень даної категорії та розуміння феномену інновацій як серед людей без економічної освіти так і у визнаних економістів. Актуальність теми пов'язана з тим, що теорія інновацій, з одного боку, найбільш обговорювана економічна доктрина сьогодення для більшості країн світу, а з іншого - знаходиться в стадії свого формування: активного розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження існуючих теорій інновацій відображено у статтях О.Г. Баранова, Н.С. Бондаренко, І.Б. Дашковсько, Волошин, Н.В. Кузьминчук, Т.М. Куценко, О.Д. Муляр, Р.М. Нурєєва, О.А. Пестової, В.С. Расихіної, П.В. Ткаченко, О.П. Чепурної та інших. Сутність категорії «інновації» («інноваційний розвиток») є предметом дослідження у роботах Л.І. Федулової, С.М. Сіренко, П.Т. Саблука, Ю.С. Погорелова, Р.А. Фатхудинова та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. У роботах вищезазначених вчених проведено огляд теорій інновацій, доведено визначальне значення інноваційної діяльності в системі світової та національних економік, їх роль у забезпеченні конкурентоспроможності підприємств, наведені різні системи класифікаційних ознак інновацій та критерії оцінки їх ефективності на мікро-, мезо- та макrorівнях. Проте в роботах даних вчених прослідковуються різні підходи до виділення інноваційних теорій та розуміння економічної сутності інновацій. Загальноприйнятого визначення терміну «інновація» на даний момент не існує, загострює проблему розуміння сутності та місця інновацій в економіці й призводить до плутанини в основних категоріях, які пов'язані зі здійсненням інноваційної діяльності та зумовлює актуальність теми статті.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження існуючих теорій інноваційного розвитку та підходів до визначення категорії «інновація» й на основі проведеної роботи наведення власного визначення термінів «інновація», «інноваційний процес» та «інноваційний розвиток».

Виклад основного матеріалу. Термін «інноваційний розвиток» складається з двох категорій – «інновація» та «розвиток». В міру широкого застосування використання практично у всіх галузях знань та сферах діяльності вони не мають однозначного визначення та є предметом дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених різних профілів.

В економічному енциклопедичному словнику розвиток визначається як спрямовані та закономірні зміни матеріальних та нематеріальних об'єктів, які мають незворотній характер, внаслідок чого відбувається перехід від менш розвинених форм таких об'єктів до більш розвинених [12, с. 274].

Розвиток поділяють на розвиток інтенсивного та екстенсивного типу. Перший досягається шляхом застосування ефективних засобів виробництва, надбавки наук технічного прогресу, методів організації праці й кваліфікованої робочої сили, другий – шляхом приросту фактора виробництва за незмінності рівня технічного оснащення. Особливістю інноваційного розвитку є те, що своєю суттю він не може мати екстенсивний характер, він завжди є інтенсивним. Під терміном «розвиток» відносно інновацій ми розуміємо процес зростання економіки на основі якісних змін всередині неї, які можливі в результаті введення в практику нових знань.

Для уточнення економічної сутності категорії «інновації» спершу доцільно розглянути генезис становлення інноватики як науки.

Інновації існують з моменту першого практичного кроку людини в напрямку покращення свого життя. Незважаючи на це, цілеспрямовані дослідження їх економічного елементу розпочалися лише на початку минулого сторіччя. Але ще у працях давньогрецьких діячів - Ксенофонта («Домострой»), Платона («Політика») Аристотеля («Нікомахова етика»), можна було зустріти перші натяки на інноваційну діяльність [21, с. 204]. Наприклад, у праці Ксенофонта викладені думки щодо подолання, як інноваційного способу організації виробництва: «Зрозуміло, що людині, яка займається багатьма ремеслами, неможливо виконати все однаково добре... і зрозуміло те, що той хто проводить час за виконанням обмеженої роботи, той може виконати її найкращим чином» [23, с. 8-9].

Подібні фрагментарні звернення до інновацій як вагомого елемента економічної системи можна знайти в працях багатьох вчених, проте до ХХ-го століття жоден з них не ставив центральним питанням свого дослідження аналіз інноваційного розвитку та чинників, які на нього впливають.

Переважає більшість авторів [6, 8, 10, 14, 15, 19], зазначають, що батьком інноваційної теорії є Йозеф Алоїш Шумпетер, зсилаючись на його працю «Технічний економічний розвиток» (1912). Даний австро-американський економіст по праву вважається засновником інноватики як науки, оскільки ним вперше було введено в науку обіг поняття «інновація» як окремого, самобутнього та важливого елемента економічної системи, здійснено їх класифікацію й окреслено вплив на виробничу діяльність підприємств.

Проте, в роботах вищезазначених вчених було й підкреслено значущість для розвитку інноваційної теорії робіт таких видатних попередників Шумпетера як А. Сміт, Жан Кондорсе, Карл Маркс та Михайло Туган-Барановський, які створили сприятливе підґрунтя для зародження й розвитку інноваційної теорії.

На основі опрацьованих джерел та власних міркувань нами була здійснена систематизація найбільш вагомих інноваційних теорій та їх представників (табл. 1).

Таблиця 1. Інноваційні теорії та їх представники

Дослідник	Роки життя	Країна	Праця	Роки видання
Адам Сміт	1723-1790	Англія	«Дослідження про природу й причини багатства народів»	1776
Жан Кондорсе	1743-1794	Франція	«Ескіз історичної картини прогресу людського розуму»	1795
Давид Рікардо	1772-1823	Англія	«Початок політичної економії і оподаткування»	1817
Карл Маркс	1818-1883	Німеччина	«Капітал»	1867, 1885, 1895
Теорія циклів («довгих хвиль»)				
Михайло Туган-Барановський	1865-1919	Україна	«Промислові кризи у сучасній Англії, їх причини і вплив на народне життя»	1894
Микола Кондратьєв	1892-1938	Росія	«Великі цикли кон'юктури»	1926 (1928 видано)
Крістофер Фрімен	1921-2010	Англія	«Економічна теорія промислових інновацій»	1974
Класична теорія інновацій				
Вернер Зомбарт	1863-1941	Німеччина	«Капіталістичний підприємець»	1909
Йозеф Шумпетер	1883-1950	Австрія, США	«Теорія економічного розвитку бізнесу»	«Цикли» 1912 1939
Неокласична теорія інновацій				
Еверет Мітчел Роджерс	1931-2004	США	«Дифузія інновацій»	1962
Герхард Менш	1937	Німеччина	«Технологічний пат: інновації долають депресію»	1975
Браян Чарльз Твісс	1926	США	«Управління науково-технічними нововведеннями»	1974
Едвін Менсфілд	1930	США	«Індустріальні дослідження та технологічні інновації» «Дослідження та інновації в сучасній корпорації» «Інновації, технологія і економіка»	1968 1971 1995
Саймон (Семен) Кузнець	1901-1985	США	«Вікові рухи у виробництві та цінах» Нобелівська лекція - «Сучасний економічний ріст: результати та роздуми»	1930 1971
Соціально-психологічна теорія інновацій				
Едвард Денісон	1915-1992	США	«Аналіз економічного зростання США з 1929 по 1969» «Аналіз сповільненого економічного зростання США в 70-і рр.»	1974 1979
Крістофер Фрімен	1921-2010	США	«Економічна теорія промислових інновацій»	1974
Теорія конкурентних переваг				
М. Портер	1947	США	Конкурентна перевага: Як досягти високого результату і забезпечити його стійкість	1985

Перші вчення. З думками Ксенофона перекидаються й думки Адама Сміта, який в праці «Дослідження про природу й причини багатства народів» наголосив визначальному впливі поділу праці на її продуктивність, назвав поділ праці основним фактором науково-технічного розвитку: «Винахід всіх машин, що полегшують скорочують працю, слід, мабуть, приписувати поділу праці» [18, с. 24], а науково-технічний прогрес, в свою чергу, важливим чинником підвищення продуктивності праці загалом, модель взаємозв'язку поділу праці, механізації та технічного прогресу за Смітом можна проілюструвати у вигляді моделі:

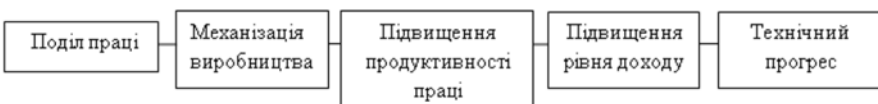

Рис. 1. Модель економічного зростання А. Сміта на основі поділу та механізації праці

Поділ праці дозволяв працівнику зосередитися на окремій ділянці роботи й досконало вивчивши її – вносити пропозиції щодо поліпшення з метою полегшення: пришвидшення виконання роботи. Дані пропозиції втілювались у механічні удосконалення, які часто створювались самими робітниками, що само собою виливало економію часу та затрат сил на виконання операцій й підвищувало продуктивність праці. Так як тепер робітник за одиницю часу міг виконати більше операцій, це призводило до зростання рівня доходів, а це, в свою чергу, підштовхувало підприємців до розвитку механізації праці з метою досягнення ще більших доходів, що й виливало технічний прогрес.

Отже, Адам Сміт звернув увагу на поділ праці (організаційну інновацію)

та роль техніки (технічну інновацію) в розвитку виробництва та розглядав науково-технічний прогрес одночасно як причину так і наслідок інноваційного розвитку. У своїй праці відомий французький просвітителю Жан Кондорсе порушив тему взаємозв'язку науки та промисловості як бази індустріальної системи господарства наголосивши, що: «прогрес наук забезпечує прогрес промисловості, який сам потім прискорює наукові успіхи; і цей взаємний вплив, дія якого безупинно поновлюється, бути зарахований до найбільш діяльних, найбільш могутніх причин вдосконалення людського роду» [9, с. 250]. Жан Кондорсе також зазначив, що під технічними методами розуміє мистецтво поєднання предметів і надання можливості бачити їх відносини, а швидко помітивши їх поєднання утворювати нові. Забігаючи наперед слід зазначити що ця думка певним чином перекидається з висунутою Шумпетером концепцією «нових комбінацій» ресурсів.

Давид Рікардо здійснював аналіз впливу технічного прогресу у трьох напрямках:

- 1) вважав, що вища заробітна плата активніше підштовхує капітал до заміщення робочих місць машинами. «Машини і праця, - пише він, - знаходяться в постійній конкуренції» [26, с. 479];
- 2) відкрив проблематику по питанню технологічного безробіття. Так як підприємці були зацікавлені у заміщенні людської праці машинною, введення нового обладнання негативно впливало на становище робітників, що призвело до наступних ситуацій:
 - заробітна платня робітників зменшувалась би;
 - призвело б до повного заміщення механізмом робітника та звільненням останнього;
- 3) виголосив нейтральність впливу інновацій (які не призводять до зміни продуктивності праці) на відсоткові ставки, заробітну плату та продукцію, яка виготовляється.

Карл Маркс присвятив питанню взаємовідносин між машинами та робітниками окремий розділ «Машини та велика промисловість» в першому томі своєї праці «Капітал». Маркс наголосив на тому, що техніка не призначена для полегшення праці робітника, а є засобом створення додаткової вартості шляхом скорочення робочого часу, а отже й економії на частці заробітної плати що припадає на одиницю продукції [11, с. 346]. В результаті робітник виготовляє більше продукції за той самий проміжок часу, але одержує таку ж заробітну плату як раніше. Вивільнений час він просто дарує капіталісту, чим й примножує його статки. З розвитком техніки та заміщенні праці механічною на великих промислових підприємствах робітник стає просто надлінем свідомістю додатком машини [11, с. 450]. Особливої критики Карлом Марком зазнав технічний прогрес в землеробстві, про який він пише: «прогрес капіталістичного землеробства є не тільки прогрес у мистецтві грабувати робітника, але і в мистецтві грабувати грунт, всякий прогрес у підвищенні її родючості на даний термін є в той же час прогрес в руйнуванні постійних джерел цієї родючості» [11, с. 468]. Проте

зважаючи на свою відверту критику інноваційного розвитку, Маркс погоджується в незворотності запущеного процесу. Науково-технічний прогрес у праці Марс розглядався як надбудова – наслідок виробництва, а не як його рушійна сила.

Теорія хвиль («довгих хвиль»). Говорячи про зародження інноваційної теорії слід згадати нашого відомого земляка – М.І. Туган-Барановського, який є одним родоначальників інноваційної теорії та засновником теорії циклів (теорії «довгих хвиль»). Досліджуючи природу криз в англійській промисловості він виявив, економічному розвитку притаманна циклічність й дана циклічність визначається обмеженістю позичкового капіталу та особливостями його інвестування в капітальні товари [17, с. 86]. Туган-Барановський підкреслює, що не споживання керує виробництвом, а виробництво визначає споживання. Це відбувається в результаті накопичення капіталу та його інвестування в нові технології та виробництво.

Взяв за основу та розвинув теорію циклічності інноваційного розвитку свого попередника та вчителя М.І. Туган-Барановського російський економіст М. Кондрат Аналізуючи характер економічного розвитку Франції, Англії, США та Німеччини на основі статистичних даних він виявив хвилеподібність (циклічність) розвитку в цих країнах, коли фази піднесення економіки чергуються з фазами відносного спаду й період даних коливань відбувається в межах 40-60 років.

М. Кондратьєв виділив чотири емпіричні закономірності в розвитку даних циклів:

- 1) перед початком підвищувальної фази кожного великого циклу кон'юнктури чи в неї початку спостерігається значні зміни в умовах життя суспільства;
- 2) періоди підвищувальних фаз більш тісно пов'язані з політичними та соціальними потрясіннями – війнами, революціями, державними переворотами;
- 3) знижувальні фази супроводжуються довготерміновою депресією в сільському господарстві;
- 4) на знижувальних фазах середньо тривалий цикл відрізняється більшою гостротою криз й більшою глибиною й тривалістю депресій [13, с. 88].

Отже, піднесення економіки характеризувалося накопиченням інновацій, а періоди спаду – вичерпанням їх актуальності для економіки.

Дослідження та висновки Кондратьєва ґрунтувалися на емпіричному аналізі великої кількості економічних показників різних країн на досить тривалих проміж часу, що охоплювали 100-150 років. Ці показники: індекси цін, державні боргові папери, номінальна заробітна плата, показники зовнішньоторговельного обороту, видобу вугілля, золота, виробництво свинцю, чавуну і т. д.

Кон'юктурні цикли Кондратьєва згодом були пов'язані зі зміною технологічних укладів (табл. 2).

Таблиця 2. Зміна технологічних укладів за С.Ю. Глазєвим [2]

Технологічний уклад	Тривалість	Визначальні інновації	Напрямки в промисловості
1	2	3	4
I	1770-1830	Водний двигун. Текстильні машини.	Текстильна промисловість. Виплавка чавуну. Будівництво каналів.
II	1830-1880	Паровий двигун. Верстати. Транспорт.	Вугільна промисловість. Залізничний та пароплавний транспорт.
III	1880-1930	Електродвигун.	Електротехнічне машинобудування. Виробництво та прокат сталі. Неорганічна хімія.
IV	1930-1970	Двигун внутрішнього згорання.	Автомобілебудування. Синтетичні матеріали. Кольорова металургія. Виробництво та переробка нафти.
V	1970-2010	Мікроелектронні компоненти.	Обчислювальна техніка. Оптичне волокно. Інформаційні технології. Програмне забезпечення.
VI	2010-2040	Нанотехнології.	Генна інженерія. Альтернативна енергетика. Наноелектроніка.

Класична теорія. Класичну теорію інноваційного розвитку представлено у працях В. Зомбарта, В. Мічерліха та Й. Шумпетера. У статті «Капіталістичні підприємства» 1909 року Зомбарт підкреслює визначну роль підприємництва у розвитку економіки й зазначив, що маючи за мету досягнення прибутків підприємство необхідно вдаватися до залучення в свою діяльність технічних новинок. В «Економічному прогресі» (1910) Мічерліх також наголошує на визначній ролі підприємця та інновацій економічного розвитку. Проте, проблематика інновацій не була центральною у роботах даних вчених.

Першим, хто систематизував розпорощені серед досліджень попередників ідей щодо ролі нововведень в економічному розвитку та створив практичну теорію Йозеф Алоїз Шумпетер. Термін «інновації» був вперше застосований ним в праці «Цикли бізнесу» (1934), проте концепція інновацій була викрадена значно раніше - в році «Теорія економічного розвитку» (1912), де був застосований термін «нові комбінації», в яких вчений уособлював форму та зміст розвитку.

Як зазначає Шумпетер, підприємницька функція нерозривно пов'язана з нововведеннями, реалізацією параметрів розвитку, створенням нової системи вартостей. розвитку немає підприємницького прибутку, а без останнього не буває розвитку [25, с. 304]. По своїй суті підприємницька прибуток - це результат здійснення нових комбінацій [25, с. 285].

Шумпетером було виділено 5 випадків нових комбінацій:

- 1) виготовлення нового, тобто ще невідомого споживачам, блага або створення нової якості того чи іншого блага.
- 2) впровадження нового, тобто даній галузі промисловості ще практично невідомого, методу (способу) виробництва, в основі якого не обов'язково лежить в наукове відкриття і який може полягати також у новому способі комерційного використання відповідного товару.
- 3) освоєння нового ринку збуту, тобто такого ринку, на якому до цих пір дана галузь промисловості цієї країни ще не була представлена, незалежно від того, існує цей ринок насамперед чи ні.
- 4) отримання нового джерела сировини або напівфабрикатів, рівним чином незалежно від того, існував цей джерело перш, або просто не брався до уваги, вважався недоступним, або його ще тільки належало створити.
- 5) проведення відповідної реорганізації, наприклад забезпечення монопольного становища (за допомогою створення тресту) або підірвання монопольного становища іншого підприємства [25, с. 159].

Підприємця Шумпетер називає новатором, підкреслюючи цим центральну роль підприємця у інноваційному процесі.

Початок Великої депресії (1929 р.) та криза, що супроводжувала її на деякий час відвернули інтерес від розвитку інноваційної теорії, яку почали активно розвивати лише по закінченні Другої Світової Війни.

Неокласична теорія нововведень. Представниками неокласичної теорії

інновацій є Г. Менш, Б. Твісс, Е.М. Роджерс. Неокласики оцінюють інновації, як «головний імпульс» розвитку, що виходить від нових споживчих товарів, нових методів виробництва і транспортування, нових ринків, нових організаційних форм у промисловості. При цьому вони враховують і циклічність розвитку економіки [22, с. 50].

У «технологічному паті» Герхард Менш на основі аналізу більше ста великих і такої ж кількості базових технічних інновацій з періоду сер. XVIII ст. – 60-ті рр. XX довів існування довгих хвиль економічної активності. Економічну кризу Менш пояснює застоєм науки та нестачою базових інновацій. Менш вважає, що: «Погіршення ступеня породжує стимул до інновацій. І навпаки, коли справи фірми процвітають, у неї немає необхідності що-небудь серйозно змінювати у вже налагодженому виробництві» [1, с. 31]. Таким чином, на думку М. Менша, депресія відіграє роль генератора умов для появи інновацій, що становлять технологічний базис нової довгої хвилі.

Лауреат Нобелівської премії за досягнення у розвитку теорії економічного розвитку С. Кузнець також притримувався заданого Шумпетером курсу в інноваційній теорії та ввів поняття «епохальних» інновацій як таких, що докорінно змінюють життя людини.

Соціально-психологічна теорія інновацій розвиває одну з ідей Шумпетера – про визначальну роль новатора як носія інноваційного розвитку. Значна увага приділяється проблемам місця особистості, рівня освіти, мотивації та аналізу соціально-психологічних чинників на розвиток інновацій.

Майклом Портером було засновано *теорію конкурентних переваг*. В своїй праці «Конкуренція», яка практично повністю присвячена питанню взаємозв'язку впровадження інновацій та конкурентоспроможності підприємств, М. Портер наголошує на тому, що компанії домагаються конкурентних переваг за допомогою інновацій. Вони підходять до розуміння нововведень в самому широкому сенсі, використовуючи як нові технології, так і нові методи роботи. Вони освоюють нові принципи конкуренції або знаходять кращі засоби конкурентної боротьби при використанні старих способів [16, с. 215]. На думку Портера, вигравати лише ті компанії, які вміли впровадити потрібні інновації і по-справжньому конкурентоспроможна компанія найчастіше з готовністю відгукується на появу нового стандарту впровадженням відповідної інновації [16, с.469].

На основі проведених досліджень здійснено етапізацію розвитку становлення інноватики як науки (табл. 3).

Таблиця 3. Етапізація розвитку інноваційних теорій

№	Тривалість	Характеристика етапу
1.	II пол. XVII ст. – 10-ті рр. XX ст.	Стихійні згадки нововведень та їх значення в економіці в працях окремих економістів, соціологів, філософів
2.	1910 – 1930 рр.	Формування фундаментальних основ інноваційної теорії
3.	1940 – 1970 рр.	Розвиток та уточнення вчень попереднього етапу
4.	1970 – теперішній час	Новий етап в розвитку інноваційних теорій, який пов'язаний з переходом від 4-го до 5-го технологічного укладу

В перекладі з латини «novare» означає оновлення, зміна. Саме від нього пішов термін «новатор» - людина, що створює новачку. Вкоринившись в англійській мові «novi» еволюціонувало в «innovation» - інновацію, префіксом «in» підкреслюючи введення в практичну діяльність новачок. Тоді як в західному світі категорія «інновація» в економічній термінології активно використовувався з 40-х років XX століття, в СРСР використовувався термін «нововведення». З трансформаційними перетвореннями 90-х років західні терміни почали широко проникати в наукову лексику постсоціалістичних країн створюючи плутанину між іноземними термінами та їх вітчизняними відповідниками. Сьогоднішній день існує 2 основних підходи до співвідношення термінів «інновація» та «нововведення». Одні дослідники (Йохна М.А., Стадник В.В. [7], Голіков А.П. [4], У: Е.А. [20] та ін.) вважають дані терміни аналогічними за економічним змістом, інші [5], вважають що інновацію комерціалізацією нововведення. На нашу думку, саме сл «нововведення» несе в собі суть введення в практичну діяльність, тому ми вважаємо дані терміни однаковими за економічним змістом та взаємозамінними.

Маючи уявлення про розвиток інноваційної думки та поглядів на місце нововведень в рамках інноваційних теорій перейдемо до проблеми трактування поняття інновації.

Існує декілька підходів щодо трактування економічної сутності інновації залежно від об'єкта та предмета дослідження: інновації як процес; інновації як результат; інновації як зміна; інновації як система.

Розглянемо погляди щодо сутності нововведень в визначеннях даної категорії науковцями (табл. 4).

№	Автор	Джерело	Визначення інновації
Процес			
1	Санто Б.	Санто Б. Инновации как средство экономического развития / Санто Б. – М. : Прогресс, 1990. – 296 с.	Суспільний, технічний та економічний процес, який через практичне використання ідей та винаходів приводить до створення кращих за своїми властивостями виробів і технологій
2	Твісс Б.	Твісс Б. Управление научно-техническими нововведениями / Б.Твісс ; [сокр. пер. с англ.] ; Авт. Предисл. И науч. Ред. К.Ф.Пузыня. – М. : Экономика, 1989. – 271 с.	Інновація – це процес, в якому винахід чи ідея набуває економічного змісту
3	Мочерний С.В.	Економічний енциклопедичний словник / [Мочерний С.В., Ларіна Я.С., Устенко О.А., Юрій С.І.] : у двох томах / За ред. С.В. Мочерного. – Львів: Світ, 2008. – Т. 1. – 616 с.	Інновація - впровадження нової техніки, технології, організації виробництва і збуту товарів тощо, що дає змогу здобувати переваги над конкурентами. Інновація підтверджується передусім патентами.
Результат			
4	Авсянніков Н.М.	Авсянніков Н.М. Инновационный менеджмент / Н.М.Авсянніков. – М. : ИНФРА-М, 2002. – 295 с.	Інновація (нововведення) – результат практичного або технічного освоєння новачок
5	«Руководство Фраскарті» (нова редакція документу, прийнятого ОЕСР в 1993р. в італійському місті Фраскарті)		Інновація – кінцевий результат інноваційної діяльності, що одержав втілення у вигляді нового або удосконаленого продукту, який впроваджується на ринку, нового або удосконаленого технологічного процесу, який використовується в практичній діяльності, або новому підході до соціальних послуг
6	Фатхутдінов Р.	Фатхутдінов Р. А. Инновационный менеджмент : справ. пос. / Фатхутдінов Р. А. – С.Пб. : Питер, 2002. – 400 с.	Інновація - кінцевий результат впровадження новачок з метою зміни об'єкта управління і отримання економічного, соціального, екологічного, науково-технічного або іншого виду ефекту
Зміна			
7	Бажал Ю.	Бажал Ю. М. Економічна теорія технологічних змін : навч. посіб. / Бажал Ю. М. – К. : Заповіт, 1996. – 238 с.	Зміна технології виробництва, яка становить стрибок від старої виробничої функції до нової
8	Водачек Л., Водачкова О.	Водачек Л. Стратегия управления инновациями на предприятии / Л.Водачек, О.Водачкова; [Сокр.пер. со словац. / Авт. предисл. В.С.Рапопорт]. – М. : экономика, 1989. – 167 с.	Інновація – цільова зміна у функціонуванні підприємства як системи
9	Мюллер Р.	Muller R. Das Management der Innovation / R. Muller/ - Frankfurt am Mein, 1973	Інновація – зміна (активна чи пасивна) конкретної системи щодо зовнішнього середовища
10	Яковець Ю.	Яковець Ю. В. Ускорение научно-технического прогресса: теория и экономической механизм. – М. : Экономика, 1988. – 342 с.	Якісні зміни у виробництві, які можуть належати як до техніки та технології, так і до форм організації виробництва.
Система			
11	Дубічинський В.В.	Сучасний тлумачний словник української мови: 5000 слів / За заг. Ред. д-ра філол. наук, проф. В.В. Дубічинського. – Х. : Школа, 2006. – 832 с.	Інновація – комплекс заходів для впровадження в економіку нової техніки, технологій та ін.
12	Князева О.М.	Князева Е.Н. Синергетический вызов культуре / Е.Н.Князева // Синергетическая парадигма. – М., 200. – С.243 – 261	Інновація – це система, сукупність суб'єктів і об'єктів, що взаємодіють в процесі створення і реалізації інноваційної продукції, яка має головну змістовну характеристику – новизну і частини – старе, сучасне і нове

Найбільш потужні дискусії виникають між прибічниками процесного та результативного підходів. Перші вважають інновацію процесом створення та поширення інновацій чи процесом введення нових виробів, методів, елементів, принципів на заміну морально та фізично застарілих, другі визначають інновацію як результати інноваційної діяльності.

С.В. Глухова та М.В. Чорна [3, с. 83-84; 24, с. 10] взагалі припускають, що сама ідея вже може представляти собою інновацію. Ми не згодні з даним припущенням вважаємо ідею результатом креативності, інновацією ідея може стати за умови успішного введення в практичну діяльність.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Оскільки інноваційна теорія та даному етапі перебуває у стані формування, це стає причиною виникнення ни

напрямів дослідження інновацій. Нами було охарактеризовано найголовніші з них.

Аналізуючи літературу з питання дослідження нами було виділено основні характеристики інновацій:

- результат втілення нової ідеї;
- націлена на вирішення певної проблеми чи досягнення певної мети;
- не може мати випадковий характер (не є відкриттям);
- не може називатись винаходом так як має додаткові вимоги неособ'язкові для нього, основні з них:
 - обов'язковість введення в практичну діяльність;
 - на відміну від інновації, яка в силу поєднання етапів зародження ідеї-втілення-комерціалізації здебільшого є результатом втілення праці групи людей винахід може бути створений одним винахідником;
- втілюється у якісно нових чи якісно покращених:
 - продуктах (у т.ч. техніко-технологічних);
 - методах, підходах, принципах:
 - виробництва;
 - маркетингу;
 - організації;
 - управління.

Ми погоджуємося з думками прихильників результативного підходу та вважаємо що процес, який триває від зародження ідеї до комерціалізації новачки, є розуміти як процес створення інновацій, а не нею самою.

Інноваційна діяльність, на нашу думку, це сукупність інноваційних процесів, а інноваційний процес, в свою чергу, це процес якісної зміни (модернізації) існують продуктів, методів, підходів, принципів або створення якісно нового продукту, методу, підходу, принципу у всіх сферах діяльності людини, що базується на використанні нових знань. Інноваційний процес створення (модернізації) певного продукту, методу підходу, принципу починається з моменту зародження ідеї й закінчується введенням новачки в практичну діяльність, що й породжує інновацію.

Інновація – введений у практичну діяльність результат інноваційного процесу, втілений у новому чи модернізованому продукті, методі, підході, принципі, створюється для вирішення певного завдання.

Нами було наголошено, що інноваційний розвиток не може бути екстенсивним, так як «інновація» за своєю економічною суттю є результатом втілення нових знань тому інноваційний розвиток розглядається нами як процес інтенсивного економічного зростання, який заснований на використанні в практичній діяльності інновацій.

Інновації змінюють світ, проте вивчатись вони почали порівняно недавно й на даний момент є низка невирішених питань як в теоретичному плані визначення сутності даного феномену, їх класифікації так і в практичному плані оцінки реалізації інноваційних проєктів, прогнозування можливих ефектів від їх реалізації тощо, дана тема потребує подальшого різнопланового вивчення та обговорення.

ЛІТЕРАТУРА.

1. Андропова О. Ф. Трансфер технологій як інструмент реалізації інноваційної діяльності : монографія / О. Ф. Андропова, А. В. Череп. – К. : Кондор, 2007. – 356 с.
2. Глазев С. Ю. Стратегія переважаючого розвитку Росії в умовах глобального кризиса / С.Ю. Глазев. – М.: Экономика, 2010. – 255 с.
3. Глухова С.В. Сучасні підходи до визначення сутності інновацій / С.В. Глухова // Економічний аналіз. Збірник наукових праць. – 2008. – Випуск 3 (19). – С. 82 – 84
4. Голиков А. П. Международные экономические термины : словарь - справочник / А. П. Голиков, П. А. Черномоз. – К. : Центр учебной литературы, 2008. – 376 с.
5. Ствусевський В, Становлення і розвиток інновацій у вищій школі / В.Ствусевський, Л. Шаповалова // Вища освіта України. – 2006. – №2. – С. 62-66
6. Житницький І. В. Економічна сутність інновацій та інноваційної діяльності в ринкових умовах господарювання / І. В. Житницький, Ю. Г. Левченко // Харч. пром-сть. – 2011. – № 7. – С. 117 – 121
7. Йохна М. А. Економіка і організація інноваційної діяльності : навч. посіб. / М. А. Йохна, В. В. Стадник. – К. : Академія, 2005. – 400 с.
8. Ізевський В.В. Економічна сутність інновацій та інноваційної діяльності підприємств / В.В. Ізевський // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип.20.3. – С.121 – 127
9. Кондорсе Ж. Эскиз исторической картины прогресса человеческого разума / Жан Кондорсе; [пер. с фр.]. — М.: Ютиекный дом «ЛИБРОКОМ», 2011. — 280 с.
10. Ліба Н. С. Економічна сутність інновацій як об'єкта бухгалтерського обліку / Н. С. Ліба // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Менедж. та підприємництво в Україні етапи становлення і пробл. розв. – 2012. – № 721. – С. 155 – 160
11. Маркс К. Капитал. Критика политической экономии. В 4 т. / Маркс К. — М.: Политиздат, 1983. — Том 1 : Процесс пр-ва капитала. — 1983. — 737 с.
12. Мочерний С.В. Економічний енциклопедичний словник: у 2 т. / С.В. Мочерний, Я.С. Ларіна, О.А. Устинко, С.І. Юрій. – Львів : Світ, 2005. – 616 с.
13. Нуреев Р.М. Теория инноваций: прошлое, настоящее, будущее / Р.М. Нуреев // Научные труды ДонНТУ. Серия: экономическая. – 2013. – №1 (43). – С. 85 – 96
14. Орлик О.І. Теоретичне обґрунтування інновацій та їх ролі в торгівлі / О. І. Орлик // Інноваційна економіка : всеукраїнський науково-виробничий журнал. - № 9. – 2011. С.221 – 224
15. Поліщук Н. Теоретичні підходи до визначення сутності інновацій / Н. Поліщук // Галицький економічний вісник. – 2009. – № 1. - С. 20 – 23
16. Портер М. Е. Конкуренция / Портер М. Е. ; пер. с англ. – М. : Издательский дом «Вильямс», 2005. – 608 с.
17. Саблук П.Т. Інноваційна діяльність в аграрній сфері: інституціональний аспект: монографія / Саблук П. Т. [та ін.] ; ННЦ «Ін-т аграр. економіки». - К. : ННЦ ІАЕ, 2011. - 704 с
18. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / Смит А. // – М.: Изд-во социально-экономической лит-ры, 1962. – 674 с
19. Снігур Х.А. Теоретичні засади економічного змісту інновацій / Х.А. Снігур // Управління розвитком. – 2011. – №21 – С.129 – 132
20. Уткин Э.А. Инновационный менеджмент / Э.А.Уткин, Н.И.Морозова, Г.И.Морозов. – М. : АКАЛИС, 1996. – 208 с.
21. Федотов А. А. Основные концепции инновационного развития: исторический анализ / А.А. Федотов // Вісник Донецького національного університету. Сер. В: Економіка і право. – 2008. – Вип.2. – С. 203 – 208
22. Чайковская Н.В., Панягина А.Е. Сущность инноваций: основные теоретические подходы / Н.В. Чайковская, А.Е. Панягина // Современная экономика: проблемы и тенденции, перспективы № 4, 2011. – с. 47-57
23. Череп А. В. Оцінка ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств лікєро-горілчаного промисловості : монографія / А. В. Череп, С. В. Маркова ; Де-віш. навч. закл. «Запоріж. нац. ун-т «М-ва освіти і науки, молоді та спорту України. - Запоріжжя : Запоріж. нац. ун-т, 2012. – 283 с.
24. Чорна М.В. Оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємств: монографія / М. В. Чорна, С. В. Глухова ; Харк. держ. ун-т харчування та торгівлі. - Х. : ХДУ, 2012. – 210 с.
25. Шумпетер, Й.А. Теория экономического развития / Й.А. Шумпетер; [Воспроизведено по изданию: – М.: Прогресс. – 1982. Пер. В.С. Автономов и др.]. – М.: Директмт Паблшинг. – 2008. – 403 с.
26. Ricardo. «Principles of Political Economy», 3rd ed. London, 1821, p. 479

References.

1. Andronova O. F. Transfer tehnologii yak instrument realizacii innovaciinoi diyal'nosti : monografiya / O. F. Androsova, A. V. Cherep. – K. : Kondor, 2007. – 356 s.
2. Glazev S. YU. Strategiya perevazhuyushchego razvitiya Rossii v usloviyax global'nogo krizisa / S.YU. Glazev. – M.: Ekonomika, 2010. – 255 s.
3. Glukhova S.V. Suchasni pidkhodi do viznachennya sutnosti innovacii / S.V. Glukhova // Ekonomichnyi analiz. Zbirnik naukovix prac'. – 2008. – Vipusk 3 (19). – S. 82 – 84
4. Golikov A. P. Mezhdunarodnye ekonomicheskie terminy : slovar' - spravochnik / A. P. Golikov, P. A. Chernomaz. – K. : Centr uchebnoi literatury, 2008. – 376 s.
5. Evtushevs'kii V, Stanovlennya i rozvitok innovacii u vischii shkoli / V.Evtushevs'kii, L. SHapovalova // Vischa osvita Ukraini. – 2006. – №2. – S. 62-66
6. ZHitnec'kii I. V. Ekonomichna sutnist' innovacii ta innovaciinoi diyal'nosti v rinkovix umovax gospodaruyannya / I. V. ZHitnec'kii, YU. G. Levchenko // Xarch. prom-st'. – 2008. – № 7. – S. 117 – 121
7. Joxna M. A. Ekonomika i organizaciya innovaciinoi diyal'nosti : navch. posib. / M. A. Joxna, V. V. Stadnik. – K. : Akademiya, 2005. – 400 s.
8. Izhevs'kii V.V. Ekonomichna sutnist' innovacii ta innovaciinoi diyal'nosti pidpriemstv / V.V. Izhevs'kii // Naukovii visnik NLTU Ukraini. – 2010. – Vip.20.3. – S.121 – 127
9. Kondorse ZH. Eskiz istoricheskoi kartiny progressa chelovecheskogo raz uma / ZHan Kondorse; [per. s fr.]. — M.: YUtiekn'i dom «LIBROKOM», 2011. — 280 s.
10. Liba N. S. Ekonomichna sutnist' innovacii yak ob'ekta buxgalters'kogo obliku / N. S. Liba // Visn. Nac. un-tu «L'viv. politexnika». Menedzh. ta pidpriemnictvo v Ukraini: etapi stanovlennya i probl. rozv. – 2012. – № 721. – S. 155 – 160
11. Marks K. Kapital. Kritika politicheskoi ekonomii. V 4 t. / Marks K. — M.: Politizdat, 1983. — Tom 1 : Process pr-va kapitala. — 1983. — 737 s.
12. Mochernii S.V. Ekonomichnii enciklopedichnii slovnik: u 2 t. / S.V. Mochernii, YA.S. Larina, O.A. Ustinko, S.I. Yurii. – L'viv : Svit, 2005. – 616 s.
13. Nureev R.M. Teoriya innovacii: proshloe, nastoyashee, budushee / R.M. Nureev // Nauchnye trudy DonNTU. Seriya: ekonomicheskaya. – 2013. – №1 (43). – S. 85 – 96
14. Orlik O.I. Teoretichne obgruntuвання innovacii ta ix roli v torgovli / O. I. Orlik // Innovaciina ekonomika : vseukrains'kii naukovivo-virobnichii zhurnal. - № 9. – 2012. – S.221 – 224
15. Polischuk N. Teoretichni pidkhodi do viznachennya sutnosti innovacii / N. Polischuk // Galic'kii ekonomichnii visnik. – 2009. – № 1. - S. 20 – 23
16. Porter M. E. Konkurenciya / Porter M. E. ; per. s angl. – M. : Izdatel'skii dom «Vil'yams», 2005. – 608 s.
17. Sabluk P.T. Innovaciina diyal'nist' v agrarii sferi: institucional'nii aspekt: monografiya / Sabluk P. T. [ta in.]; NNC «In-t agrar. ekonomiki». - K. : NNC IAE, 2010. - 704 s
18. Smit A. Issledovanie o prirode i prichinax bogatstva narodov / Smit A. // – M.: Izd-vo social'no-ekonomicheskoi lit-ry, 1962. – 674 s
19. Snigur X.A. Teoretichni zasadi ekonomichnogo zmistu innovacii / X.A. Snigur // Upravlinnya rozvitkom. – 2011. – №21 – S.129 – 132
20. Utkin E.A. Innovaciiyni menedzhment / E.A.Utkin, N.I.Morozova, G.I.Morozov. – M. : AKALIS, 1996. – 208 s.
21. Fedotov A. A. Osnovnye koncepcii innovacionnogo razvitiya: istoricheskii analiz / A.A. Fedotov // Visnik Donec'kogo nacional'nogo universitetu. Ser. V: Ekonomika i pravo. – 2008. – Vip.2. – S. 203 – 208
22. CHaikovskaya N.V., Panyagina A.E. Suschnost' innovacii: osnovnye teoreticheskie podxody / N.V. CHaikovskaya, A.E. Panyagina // Sovremennaya ekonomika: problemy, tendentsii i perspektivy № 4, 2011. – s. 47-57
23. Cherep A. V. Ocinka effektivnosti innovaciino-investiciinoi diyal'nosti pidpriemstv likero-gorilchanoi promislivosti : monografiya / A. V. Cherep, S. V. Markova ; Derzh. visch. na

zakl. «Zaporiz. nac. un-t « M-va osviti i nauki, molodi ta sportu Ukraini. - Zaporizhzhya : Zaporiz. nac. un-t, 2012. – 283 s.

24. CHorna M.V. Ocinka efektyvnosti innovaciinoi diyal'nosti pidpriemstv: monografiya / M. V. CHorna, S. V. Gluxova ; Xark. derzh. un-t xarchuvannya ta tovgivli. - X. : XDUXT, 2012. – 210 s.

25. SHumpeter, J.A. Teoriya ekonomicheskogo razvitiya / J.A. SHumpeter; [Vosproizvedeno po izdaniyu: – M.: Progress. – 1982. Per. V.S. Avtonomov i dr.]. – M.: Direktmedia Pablishin 2008. – 403 s.

26. Ricardo. «Principles of Political Economy», 3rd ed. London, 1821, p. 479

Стаття надійшла до редакції 15.07.201

ТОВ "ДКС Центр"